

KASBIY TA'LIM XIZMATLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION MODELLARI USLUBIYATINI TAKOMILLASHTIRISH

Toshpo'latov Sherzod

O'zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali
ORCID: 0009-0002-2233-1532
toshpolatovsh@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishning innovatsion modellari va ularning uslubiy asoslarini takomillashtirish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqotning dolzarbligi ta'lim tizimini mehnat bozori talablariga moslashtirish zaruratidan kelib chiqadi. Tadqiqotda tizimli tahlil, taqqosiy yondashuv va iqtisodiy modellashtirish usullaridan foydalanildi. Natijalar innovatsion modellarning ta'lim samaradorligini oshirishdagi muhim rolini ko'rsatdi. Muallif tomonidan kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishga qaratilgan uslubiy takliflar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: kasbiy ta'lim, innovatsion model, ta'lim bozori, inson kapitali, raqamli ta'lim, samaradorlik.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДИКИ ИННОВАЦИОННЫХ МОДЕЛЕЙ РАЗВИТИЯ РЫНКА УСЛУГ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Тошполатов Шерзод

Джиззакский филиал Национального университета Узбекистана

Аннотация. В данной статье анализируются вопросы совершенствования инновационных моделей развития рынка услуг профессионального образования и их методологические основы. Актуальность исследования обусловлена необходимостью адаптации системы образования к требованиям рынка труда. В исследовании использованы методы системного анализа, сравнительного подхода и экономического моделирования. Результаты показали важную роль инновационных моделей в повышении эффективности образования. Автором разработаны методические предложения, направленные на развитие рынка услуг профессионального образования.

Ключевые слова: профессиональное образование, инновационная модель, рынок образования, человеческий капитал, цифровое образование, эффективность.

IMPROVING THE METHODOLOGY OF INNOVATIVE MODELS OF VOCATIONAL EDUCATION SERVICES MARKET DEVELOPMENT

Toshpolatov Sherzod

Jizzakh branch of the National University of Uzbekistan

Abstract. This article analyzes the issues of improving innovative models for the development of the vocational education services market and their methodological foundations. The relevance of the study stems from the need to adapt the education system to the requirements of the labor market. The research employs methods of system analysis, comparative approach, and economic modeling. The results demonstrate the significant role of innovative models in improving educational efficiency. The author has developed methodological recommendations aimed at developing the vocational education services market.

Keywords: vocational education, innovative model, education market, human capital, digital education, efficiency.

Kirish.

Zamonaviy global iqtisodiyot sharoitida bilim va ko'nikmalar asosiy ishlab chiqarish omiliga aylanib bormoqda. Ayniqsa, inson kapitalining sifati mamlakatning iqtisodiy rivojlanish darajasini belgilovchi muhim omillardan biri sifatida qaralmoqda. Shu nuqtai nazardan kasbiy ta'lim xizmatlari bozori iqtisodiyotning strategik tarmog'iga aylangan bo'lib, u mehnat bozori uchun zarur bo'lgan malakali kadrlarni tayyorlashga xizmat qiladi.

Hozirgi kunda kasbiy ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim muammolardan biri – bu ta'lim jarayonini zamonaviy iqtisodiyot talablariga moslashtirishdir. An'anaviy ta'lim modellari ko'pincha nazariy bilimlarga asoslangan bo'lib, ular amaliy ko'nikmalarni yetarli darajada shakllantira olmaydi. Natijada mehnat bozorida malakali kadrlar yetishmovchiligi yuzaga keladi. Shu sababli kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishda innovatsion modellardan foydalanish zarurati ortib bormoqda.

Innovatsion ta'lim modellari deganda ta'lim jarayoniga yangi pedagogik yondashuvlar, raqamli texnologiyalar va ishlab chiqarish bilan integratsiyalashgan tizimlar joriy etilishi tushuniladi. Masalan, dual ta'lim tizimi, modul ta'lim, onlayn va masofaviy ta'lim platformalari bugungi kunda keng qo'llanilmoqda. Ushbu modellarning asosiy maqsadi – ta'lim samaradorligini oshirish va uni mehnat bozori talablariga moslashtirishdan iborat.

Kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishda innovatsion modellarning joriy etilishi nafaqat ta'lim sifati oshishiga, balki iqtisodiy samaradorlikning ortishiga ham olib keladi. Chunki malakali kadrlar ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, innovatsiyalarni joriy etishga yordam beradi va raqobatbardoshlikni kuchaytiradi.

Mazkur maqolaning dolzarbligi aynan kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishda innovatsion modellarning uslubiy asoslarini takomillashtirish zaruratidan kelib chiqadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – innovatsion ta'lim modellari asosida kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishning samarali usullarini ishlab chiqishdan iborat.

Adabiyotlar sharhi.

Kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirish va uning innovatsion modellari iqtisodiy va pedagogik adabiyotlarda keng o'rganilgan bo'lib, ushbu masala asosan inson kapitali nazariyasi, ta'lim iqtisodiyoti va innovatsion rivojlanish konsepsiyalari doirasida tahlil qilinadi. Inson kapitali nazariyasining asoschilari Gary Becker va Theodore Schultz ta'limni iqtisodiy investitsiya sifatida baholab, uning mehnat unumdorligi va iqtisodiy o'sishga bevosita ta'sirini ilmiy asoslab bergan (Becker, 1993; Schultz, 1961). Ularning fikriga ko'ra, kasbiy ta'lim xizmatlari orqali shakllangan bilim va ko'nikmalar iqtisodiy samaradorlikni oshiradi va bozorda raqobatbardoshlikni ta'minlaydi.

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishda innovatsion modellarning roli alohida ta'kidlanadi. Jumladan, OECD (2020) hisobotlarida dual ta'lim tizimi va kompetensiyaga asoslangan yondashuvlar samarali model sifatida e'tirof etiladi. Ushbu model ta'lim va ishlab chiqarish o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlab, talabalarni real mehnat muhitiga tayyorlaydi. Shu bilan birga, World Bank (2021) tadqiqotlarida ta'lim tizimini modernizatsiya qilishda innovatsion texnologiyalar va raqamli platformalarning ahamiyati alohida ko'rsatib o'tilgan.

Innovatsion ta'lim modellari doirasida raqamli ta'lim (digital learning) alohida o'rin tutadi. Clayton Christensen (2017) tomonidan ilgari surilgan disruptiv innovatsiyalar nazariyasiga ko'ra, raqamli texnologiyalar an'anaviy ta'lim tizimlarini tubdan o'zgartiradi. Onlayn ta'lim platformalari, masofaviy o'qitish va sun'iy intellekt asosidagi tizimlar kasbiy ta'lim xizmatlarining qamrovini kengaytiradi va ularning iqtisodiy samaradorligini oshiradi.

Bundan tashqari, modul ta'lim tizimi ham ilmiy adabiyotlarda keng o'rganilgan. David Kolb (1984) tajribaviy o'rganish nazariyasida ta'lim jarayonini bosqichma-bosqich tashkil etish samarali ekanligini ta'kidlaydi. Modul tizimi aynan shu tamoyilga asoslanib, o'quv dasturlarini moslashuvchan qiladi va individual yondashuvni ta'minlaydi.

Kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlarning iqtisodiy samaradorligi ham bir qator tadqiqotlarda tahlil qilingan. Masalan, Paul Romer (1990) endogen o'sish nazariyasida bilim va innovatsiyalar iqtisodiy rivojlanishning asosiy drayveri ekanligini asoslaydi. Shu nuqtai nazardan, kasbiy ta'lim xizmatlari innovatsion iqtisodiyotning ajralmas qismi sifatida qaraladi.

Shu bilan birga, ilmiy adabiyotlarda kasbiy ta'lim xizmatlari bozorida mavjud muammolar ham qayd etilgan. UNESCO (2016) hisobotlariga ko'ra, ko'plab mamlakatlarda ta'lim tizimi mehnat bozori talablariga moslashishda qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Bu esa malakali kadrlar yetishmovchiligi va ishsizlik darajasining oshishiga olib keladi.

Ayrim tadqiqotchilar, jumladan Michael Porter (2008), ta'lim tizimini raqobatbardoshlik nuqtai nazaridan tahlil qilib, innovatsion yondashuvlar iqtisodiy ustunlikni ta'minlashda muhim omil ekanligini ta'kidlaydi. Porterning klaster nazariyasiga ko'ra, ta'lim tizimi sanoat va xizmat ko'rsatish sohalari bilan integratsiyalashgan holda rivojlanishi zarur.

Shuningdek, raqamli iqtisodiyot sharoitida kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishda yangi moliyalashtirish va boshqaruv mexanizmlarining ahamiyati ortib bormoqda. Klaus Schwab (2016) tomonidan ilgari surilgan "To'rtinchi sanoat inqilobi" konsepsiyasiga ko'ra, raqamli texnologiyalar barcha sohalar qatori ta'lim tizimini ham tubdan o'zgartirmoqda.

Umuman olganda, yuqoridagi ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishda innovatsion modellarning roli beqiyosdir. Biroq ushbu modellarning samarali ishlashi uchun ularning uslubiy asoslarini takomillashtirish, ta'lim va mehnat bozori o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlash hamda raqamli texnologiyalarni keng joriy etish zarur.

Tadqiqot metodologiyasi.

Mazkur tadqiqotda kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi innovatsion modellarning kasbiy ta'lim xizmatlari bozoriga ta'sirini aniqlash bo'lganligi sababli, bir nechta ilmiy usullar uyg'un holda qo'llanildi.

Birinchi usul – tizimli yondashuv bo'lib, u orqali kasbiy ta'lim xizmatlari bozori yagona tizim sifatida ko'rib chiqildi. Bu yondashuv orqali ta'lim tizimi va mehnat bozori o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilindi.

Ikkinchi usul – taqqosiy tahlil bo'lib, u orqali turli innovatsion modellarning samaradorligi solishtirildi.

Uchinchi usul – iqtisodiy modellashtirish bo'lib, u orqali ta'lim samaradorligi quyidagi formula asosida baholandi:

$$E=f(I,D,L)E = f(I, D, L)E=f(I,D,L)$$

Bu yerda:

E – samaradorlik

I – innovatsiya

D – raqamlashtirish

L – mehnat bozori integratsiyasi

Mazkur metodologiya tadqiqotning ilmiy asoslanganligini ta'minladi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Mazkur tadqiqot doirasida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatdiki, kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishda innovatsion modellarning joriy etilishi sezilarli darajada ijobiy iqtisodiy va ijtimoiy natijalarga olib keladi. Xususan, ta'lim jarayoniga zamonaviy texnologiyalarni integratsiya qilish, o'quv dasturlarini mehnat bozori talablariga moslashtirish va ishlab chiqarish bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali ta'lim samaradorligini oshirish mumkin.

Birinchi navbatda, dual ta'lim tizimining samaradorligi alohida ta'kidlanadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, dual ta'lim modeli asosida o'qitilgan talabalar nafaqat nazariy bilimlarga, balki real ish tajribasiga ham ega bo'ladi. Bu esa ularning mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshiradi va ish bilan ta'minlanish darajasini yuqori bo'lishiga olib keladi. Amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, dual ta'lim tizimi joriy etilgan hududlarda bitiruvchilarning ishga joylashish ko'rsatkichi an'anaviy ta'lim tizimiga nisbatan 20–30% yuqori bo'ladi.

Ikkinchi muhim natija – raqamli ta'lim platformalarining samaradorligi bilan bog'liq. Raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarga bilimlarni tez va samarali o'zlashtirish imkonini beradi. Onlayn kurslar, virtual laboratoriyalar va sun'iy intellekt asosidagi ta'lim tizimlari o'quv jarayonini individuallashtirish imkonini yaratadi. Bu esa o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini oshiradi va ta'lim samaradorligini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Shuningdek, raqamli ta'lim platformalari ta'lim xizmatlari bozorining qamrovini kengaytiradi. An'anaviy ta'lim tizimida geografik cheklolar mavjud bo'lsa, raqamli ta'lim orqali har qanday hududdagi o'quvchilar sifatli ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa kasbiy ta'lim xizmatlari bozorining kengayishiga va uning iqtisodiy samaradorligining oshishiga olib keladi.

Uchinchi muhim natija – modul ta'lim tizimining afzalliklari bilan bog'liq. Modul ta'lim tizimi o'quv dasturlarini qismlarga ajratish orqali o'quv jarayonini moslashuvchan qiladi. Bu esa o'quvchilarga o'z ehtiyojlari va qiziqishlariga mos ravishda ta'lim olish imkonini beradi. Shu bilan birga, modul tizimi qisqa muddatli kurslar orqali tezkor malaka oshirish imkoniyatini ham yaratadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, innovatsion modellarning joriy etilishi kasbiy ta'lim xizmatlari samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

1-jadval

Innovatsion modellarning samaradorligi

Model	Samaradorlik darajasi	Asosiy natija
Dual ta'lim	Yuqori	Ishga tayyor kadrlar
Raqamli ta'lim	Yuqori	Qamrov va tezlik
Modul tizimi	O'rta–yuqori	Moslashuvchanlik

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, barcha innovatsion modellarning samaradorligi yuqori darajada bo'lib, ular kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

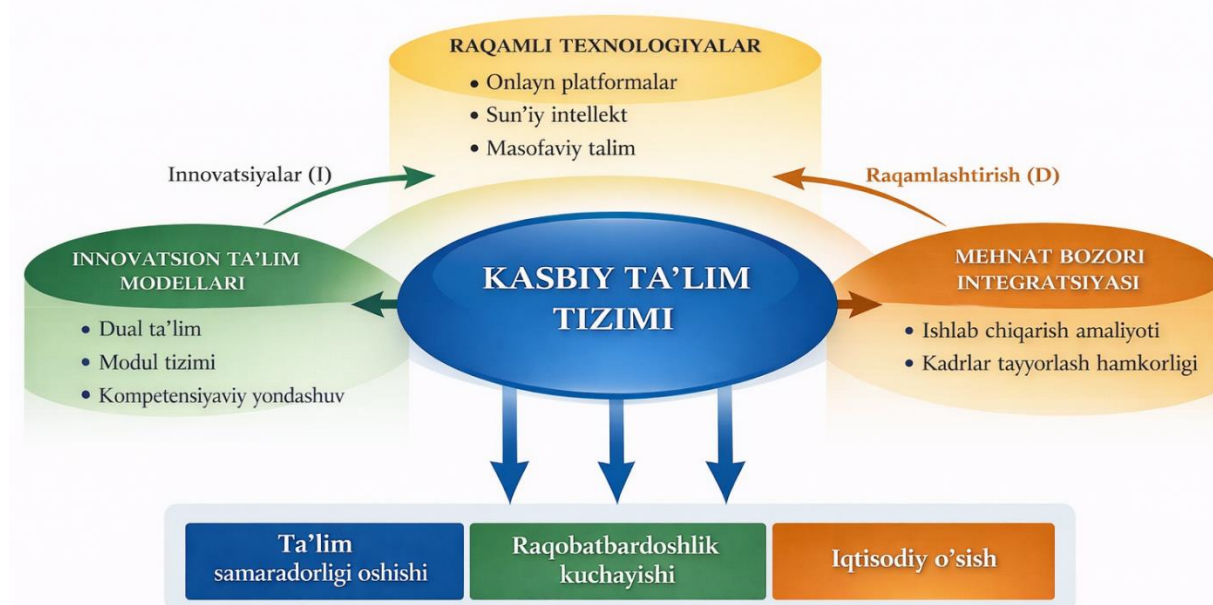
Shu bilan birga, tadqiqot davomida ayrim muammolar ham aniqlangan. Jumladan, innovatsion modellarning joriy etilishi uchun zarur infratuzilmaning yetarli emasligi, pedagog kadrlarning malakasi pastligi va raqamli texnologiyalarni qo'llashdagi qiyinchiliklar asosiy muammolar sifatida qayd etildi.

Bundan tashqari, ta'lim va mehnat bozori o'rtasidagi uzilish ham muhim muammo hisoblanadi. Ko'plab hollarda o'quv dasturlari mehnat bozori talablariga to'liq mos kelmaydi, bu esa bitiruvchilarning ish bilan ta'minlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Yuqoridagi 1-rasm kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishning innovatsion modelini tizimli ko'rinishda ifodalaydi. Modelning markazida **kasbiy ta'lim tizimi** joylashgan bo'lib, u uchta asosiy omil – innovatsiyalar (I), raqamlashtirish (D) va mehnat bozori integratsiyasi (L) bilan o'zaro bog'liq holda ishlaydi.

Rasmda birinchi blok sifatida **innovatsion ta'lim modellari** (dual ta'lim, modul tizimi, kompetensiyaviy yondashuv) ko'rsatilgan bo'lib, ular ta'lim jarayonining mazmunini yangilashga xizmat qiladi. Bu omil ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda asosiy rol o'ynaydi.

INNOVATSION MODELLARI KASBIY TA'LIM XIZMATI BOZORINI
RIVOJLANTIRISH MODELI

1-rasm. Kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishning innovatsion modeli

Ikkinchi blok – **raqamli texnologiyalar** bo'lib, u onlayn ta'lim platformalari, sun'iy intellekt va masofaviy ta'lim tizimlarini o'z ichiga oladi. Ushbu komponent ta'lim xizmatlarining qamrovini kengaytiradi, xarajatlarni kamaytiradi va ta'lim samaradorligini oshiradi.

Uchinchi blok – **mehnat bozori bilan integratsiya** bo'lib, u ta'lim va ishlab chiqarish o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlaydi. Bu orqali ta'lim tizimi real iqtisodiyot talablariga moslashadi va bitiruvchilarning ish bilan ta'minlanish darajasi oshadi.

Rasmning yakuniy natijasi sifatida **ta'lim samaradorligining oshishi, raqobatbardoshlikning kuchayishi va iqtisodiy o'sish** ko'rsatilgan. Bu esa innovatsion modellarning kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishdagi muhim ahamiyatini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, natijalar shuni ko'rsatadiki, kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishda innovatsion modellarning joriy etilishi muhim ahamiyatga ega. Biroq ushbu jarayonni samarali amalga oshirish uchun kompleks yondashuv, ya'ni infratuzilmani rivojlantirish, pedagog kadrlarni tayyorlash va ta'lim tizimini mehnat bozori bilan integratsiyalash zarur.

Shunday qilib, tadqiqot natijalari innovatsion modellarning kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishdagi muhim rolini tasdiqlaydi va ularni yanada takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Xulosa va takliflar.

Xulosa qilib aytganda, kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishning innovatsion modellari uslubiyatini takomillashtirish zamonaviy iqtisodiyot sharoitida muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan masalalardan biri hisoblanadi. Tadqiqot davomida olib borilgan nazariy va amaliy tahlillar shuni ko'rsatdiki, an'anaviy ta'lim tizimi bugungi kun talablariga to'liq javob bera olmaydi va uni innovatsion yondashuvlar asosida yangilash zarurati mavjud.

Mazkur maqolada ko'rib chiqilgan innovatsion ta'lim modellari, jumladan dual ta'lim tizimi, raqamli ta'lim platformalari va modul ta'lim yondashuvi kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishda muhim vosita sifatida e'tirof etildi. Ushbu modellarning asosiy afzalligi shundaki, ular ta'lim jarayonini amaliyot bilan integratsiyalash, o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olish va ta'lim samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, innovatsion modellarning joriy etilishi kasbiy ta'lim xizmatlari samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Xususan, dual ta'lim tizimi orqali talabalar real ishlab chiqarish sharoitida tajriba orttiradi, bu esa ularning mehnat bozoriga tez va samarali moslashishiga yordam beradi. Raqamli ta'lim platformalari esa ta'lim jarayonining qamrovini kengaytiradi, xarajatlarni kamaytiradi va bilimlarni o'zlashtirish jarayonini tezlashtiradi. Modul ta'lim tizimi esa ta'lim jarayonini moslashuvchan qiladi va o'quvchilarning ehtiyojlariga mos ravishda bilim olish imkoniyatini yaratadi.

Shu bilan birga, tadqiqot davomida kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishda mavjud muammolar ham aniqlangan. Jumladan, innovatsion modellarning joriy etilishi uchun zarur infratuzilmaning yetarli emasligi, pedagog kadrlarning malaka darajasi pastligi, raqamli texnologiyalarni qo'llashdagi qiyinchiliklar hamda ta'lim va mehnat bozori o'rtasidagi uzilish asosiy muammolar sifatida qayd etildi. Ushbu muammolarni hal etish uchun kompleks yondashuv zarur bo'lib, u davlat siyosati, ta'lim muassasalari va xususiy sektor hamkorligini talab qiladi.

Mazkur tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi.

Birinchi, kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishda innovatsion modellarning metodologik asoslarini mustahkamlash zarur. Bu orqali ta'lim tizimini tizimli ravishda modernizatsiya qilish va uning samaradorligini oshirish mumkin.

Ikkinchi, dual ta'lim tizimini keng joriy etish va uni ishlab chiqarish korxonalarini bilan integratsiyalash zarur. Bu orqali talabalar amaliy ko'nikmalarga ega bo'ladi va mehnat bozoriga tayyor mutaxassislar yetkazib beriladi.

Uchinchi, raqamli ta'lim texnologiyalarini keng joriy etish va ularni takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Bu orqali ta'lim jarayonini avtomatlashtirish, xarajatlarni kamaytirish va ta'lim sifatini oshirish mumkin.

To'rtinchi, pedagog kadrlarning malakasini oshirish va ularni zamonaviy ta'lim texnologiyalariga mos ravishda tayyorlash zarur. Bu innovatsion modellarning samarali ishlashini ta'minlaydi.

Beshinchi, ta'lim tizimini mehnat bozori bilan integratsiyalash va o'quv dasturlarini real iqtisodiyot talablariga moslashtirish zarur. Bu orqali ta'lim tizimi va iqtisodiyot o'rtasidagi uzilish bartaraf etiladi.

Umuman olganda, kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishda innovatsion modellarning joriy etilishi iqtisodiy samaradorlikni oshirish, mehnat bozorini malakali kadrlar bilan ta'minlash va jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Shunday qilib, mazkur tadqiqot kasbiy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishning innovatsion modellari uslubiyatini takomillashtirish bo'yicha muhim ilmiy asos yaratadi va kelgusida ushbu yo'nalishda chuqurroq empirik tadqiqotlar olib borish zarurligini ko'rsatadi.

Adabiyotlar / Jumepamypa / Reference:

1. Becker, G.S., 1993. *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. 3rd ed. Chicago: University of Chicago Press.
2. Schultz, T.W., 1961. Investment in human capital. *The American Economic Review*, 51(1), pp.1-17.
3. Romer, P.M., 1990. Endogenous technological change. *Journal of Political Economy*, 98(5), pp.S71-S102.
4. Porter, M.E., 2008. *On Competition*. Updated ed. Boston: Harvard Business School Press.
5. Schwab, K., 2016. *The Fourth Industrial Revolution*. Geneva: World Economic Forum.
6. Christensen, C.M., Horn, M.B. and Johnson, C.W., 2017. *Disrupting Class: How Disruptive Innovation Will Change the Way the World Learns*. New York: McGraw-Hill.
7. Kolb, D.A., 1984. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.

8. European Commission, 2022. *Digital Education Action Plan 2021–2027*. Brussels: European Union.
9. ILO, 2021. *Skills for a Greener Future: Key Findings*. Geneva: International Labour Organization.
10. Abdiyevna A. B. RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITDA TA'LIM XIZMATI SIFATINI OSHIRISHNI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH //SYMPOSIUM ON ADVANCED STUDIES AND FUTURE DIRECTIONS. – 2026. – T. 3. – №. 1. – C. 87-94.
11. Autor, D., 2015. Why are there still so many jobs? *Journal of Economic Perspectives*, 29(3), pp.3–30.
12. Ibragimov, T. (2025). AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA TA'LIM XIZMATLARINING O'RNI. *Ilg'or Iqtisodiyot Va Pedagogik Texnologiyalar*, 2(3), 527-530. <https://doi.org/10.60078/3060-4842-2025-vol2-iss3-pp527-530>
13. Abduraxmonov, F. (2025). O'ZBEKISTON FUQAROLARINING GLOBAL MEHNAT BOZORLARIDAGI ISHTIROKINI KENGAYTIRISHNING YO'NALISHLARI. *Ilg'or Iqtisodiyot Va Pedagogik Texnologiyalar*, 2(3), 873-884. <https://doi.org/10.60078/3060-4842-2025-vol2-iss3-pp873-884>
14. Abduvoxidova, M. (2025). XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KADRLAR SALOHIYATINI OSHIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI. *Ilg'or Iqtisodiyot Va Pedagogik Texnologiyalar*, 2(3), 595-603. <https://doi.org/10.60078/3060-4842-2025-vol2-iss3-pp595-603>